

HÜŞEYM b. BEŞİR

(هشيم بن بشير)

Ebû Muâviye (Ebû Hâzim)
Hüseyim b. Beşir b. Kâsım
es-Sülemî el-Vâsîfî
(ö. 183/799)

Bağdatlı muhaddis.

104 (722) yılında Vâsî'ta doğdu. Aslen Buharalı veya Belhli olduğu, dedesi Kâsım b. Dînâr'ın ticaret amacıyla Vâsî'ta gelecek burada yerleştiği ve Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî için yapılan sarayın inşasında çalıştığı kaydedilir. Babası Beşir'in de Hüseyim doğmadan önce Haccâc'ın açılışlarından olduğu bilinmektedir. Hüseyim, fakir olması sebebiyle babası ilim tahsiline izin vermediği için ondan habersiz olarak Ebû Şeybe el-Kâdî'nin derslerine devam etti ve onunla fikhî münazaralarda bulunacak seviyeye ulaştı. Rahatsızlığı dolayısıyla derse gitmediği bir gün hocasının ziyarete gelmesinden etkilenen babası Hüseyim'e izin verdi; o da Mekke, Basra ve Kûfe gibi şehirlere ilmi seyahatler yaptı. İbn Şihâb ez-Zührî, Amr b. Dînâr, Eyyûb es-Sahtiyânî, Yûnus b. Ubeyd, İbn Muhay-sın, Humeyd et-Tavîl, A'meş, Abdullah b. Avn gibi devrin ileri gelen âlimlerinden hadis tahsil etti. Vâsî'ta bulunduğu dönemde Ehl-i beyt'ten İbrâhîm b. Abdullah'la, 145 (762) yılında Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr'a karşı başlatılan ayaklanmaya Bâhamrâ mevkiinde katıldı ve bu savaşta oğlu Muâviye ile kardeşi Haccâc b. Beşir öldürüldü. Savaşlarda cesaretiyle ün kazanan Hüseyim (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, s. 359, 363, 377), muhtemelen Mansûr'un Vâsî'ta bulunmasından sonra Bağdat'a göç ederek ölünceye kadar burada ikamet etti (Hatîb, XIV, 85). Ahmed b. Hanbel'in ilk hadis derslerini kendisinden aldığı ve dört beş yıl süreyle bu derslere devam ettiği bilinen Hüseyim'den Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. Haccâc, Mâlik b. Enes, İbnü'l-Mübârek, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Abdurrahman b. Mehdî, Ali b. Medîni, Osman b. Ebû Şeybe, Yahyâ b. Maîn ve Esed b. Furât gibi tanınmış âlimler hadis rivayet ettiler. Hüseyim 25 Şâban 183'te (1 Ekim 799) Bağdat'ta vefat etmiş ve Hayzürân Kabristanı'na defnedilmiştir.

Hüseyim'in hâfızasının çok güçlü olduğu ve yaklaşık 20.000 hadis ezberlediği belirtilmiş, İbnü'l-Mübârek de insanların hâfızasının zamanla zayıfladığını, fakat Hüseyim'in hâfızasında herhangi bir gerileme olmadığını kaydetmiştir (Buhârî, et-

Târîhu'l-kebir, VIII, 242). İshak el-Ezrak, onun bir ilim meclisine girenken yanında yazı malzemesi bulundurduğuna şahit olmadığını söylemiş (Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 307), Abdurrahman b. Mehdî de hıfz konusunda onunla yarışacak kimse bulunmadığını belirtmiştir. Ancak Ahmed b. Hanbel gibi bazı âlimlerin onun hadisleri yazdığını söylemeleri, bizzat kendisinin hadis öğrenirken sadece hâfızasını kullandığını belirten ifadesiyle çelişmektedir. Hüseyim'in Zührî'den 100 veya 300 civarında hadisi bir sahîfeye kaydettiği, fakat sahîfenin kaybolduğu, bu sebeple Zührî'den dört veya dokuz hadisi hifzedip naklettiği şeklindeki rivayet de ondan 100 civarında hadis işittiğini, fakat bunları yazmadığını belirten kendi beyanına ters düşmektedir.

Hakkında "sika, sebt, hâfız, kesîrül'-hâdîs, mütkin" gibi ta'dîl lafızları kullanılmakla beraber Zehebî Hüseyim'in Zührî'den naklettiği hadislerde gevşek (leyyin) olduğunu söylemektedir (a.g.e., IV, 306). Onun güvenilir bir râvi olduğunu belirten hadis münekkitleri de hadiste çok tedlîs ve irsâl yapmak gibi bir kusuru bulunduğunu kabul ederler. İbnü'l-Mübârek'in Hüseyim'e neden tedlîs yaptığını sorduğunda Süfyân ile A'meş'in de aynı şeyi yaptıklarını söylediği (İbn Hacer, XI, 62), hatta bu işten zevk aldığını belirttiği nakledilir (Bâcî, III, 1185). Süfyân es-Sevrî ise tedlîs yaptığı için hadisçilerin ondan hadis yazmadıklarını ileri sürer (İbn Adî, VII, 2595). Hüseyim'in maktû haberleri iyi ezberlediği ve hadisi mâna ile rivayet ettiği de kaydedilir. Şu'be, onun İbn Ömer ve İbn Abbas'tan rivayet ettiği hadislerin, İbn Sa'd da "ahberenâ" lafzını kullandığı rivayetlerin güvenilir olduğunu belirtmekte, bizzat Hüseyim de "haddesenâ" ve "ahberenâ" diye hadis rivayet ettiğinde o rivayetin muhakkak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Ahmed b. Hanbel, I, 315). İbn Adî, Hüseyim'in sika bir râviden hadis rivayet ettiğinde rivayetin kabul edilebileceğini, ancak bazı nakillerinde münker râvilerin bulunabileceğini, Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes ve Abdurrahman b. Mehdî gibi âlimlerin ondan rivayette bulunmaları halinde rivayetin makbul olacağını söylemektedir. Ebû Hâtim, Hüseyim'in doğruluğundan ve güvenilirliğinden şüphe etmemek gerektiğini belirtirken Vekî, Hüseyim'in sürerek ondan hadis rivayet etmediğini söyler (Ebû Ubeyd el-Âcurrî, III, 132-133, 135). Buhârî, Hüseyim'in bazı rivayetlerini eş-Şahîh'in birkaç yerinde kaydetmiş, an-

cak Firebrî, Buhârî'nin bu rivayetleri sadece haber olarak yazdığını söylemiştir.

Muhtelif kaynaklarda Hüseyim'in hadisleri ilk defa tasrif edip bablara göre tertip edenler arasında ismi geçmekte ve *et-Tefsîr* adlı eserinden söz edilmektedir. Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân ve Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*'ünde nakillerde bulunduğu bu eser bazı kaynaklarda *el-Kırâ'ât* adıyla geçmektedir. Bunun dışındaki eserleri *Kitâbü's-Sünen fi'l-fikh* ve *Kitâbü'l-Meğâzî*'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 313; Ali b. Medîni, *el-İlel* (Kal'acî), s. 34-35; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 242; a.mlf., *et-Târîhu's-sağir*, II, 230-232; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Koçyigit), I, 60, 61, 98, 100, 101, 103, 105, 117, 122, 145, 177, 220, 299, 313-333, 353, 366, 372, 378, 379, 381; Ebû Ubeyd el-Âcurrî, *Sü'âlâtü Ebî'Ubeyd el-Âcurrî Ebâ Dâvûd es-Sicistânî fi'l-cerh ve't-ta'dîl* (nşr. M. Ali Kâsım el-Ömerî), Medine 1399/1979, III, 132-133, 135; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, I, 174; Bahşel, *Târîhu Vâsîfî* (nşr. C. Avvâd), Beyrut 1406/1986, s. 137-139; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 114-116; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 177; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Mekâtîlü't-tâlibiyyîn* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), s. 359-377; İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 2595-2598; İbn Şahin, *Târîhu es-mâ'i's-sikâi* (nşr. Abdülmü'tî Emin Kal'acî), Beyrut 1406/1986, s. 345-346; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 415-416; Kelâbâzî, *Ricâlü Şahîhi'l-Buhârî*, II, 782-783; İbn Mencûye, *Ricâlü Şahîhi Müslim*, II, 326-327; Ebû Ya'lâ el-Halîlî, *el-İrşâd fi ma'rifeti 'ulemâ'i'l-hadîs* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, I, 196; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIV, 85-94; Bâcî, *et-Ta'dîl ve't-tecrîh li-men harrece lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-sahîh* (nşr. Ebû Lübâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, III, 1183-1186; İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-hadîs* (nşr. Nûreddin İtr), Dimaşk 1986, s. 75; Mizî, *Tehezibü'l-Kemâl*, XXX, 272-288; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, VIII, 287-294; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 248-249; a.mlf., *el-İber*, I, 221; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 306-308; İbn Hacer, *Tehezibü't-Tehezib*, XI, 59-64; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ'*, s. 261, 287; a.mlf., *el-Vesâlî fi mü-sâmereti'l-evâ'il*, Beyrut 1406/1986, s. 100; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirin*, II, 352-353; Sezgin, *GAS*, I, 38; Zirikî, *el-A'lâm*, IX, 89; Kays Âl-i Kays, *el-İrâniyyûn*, II, 85-88; Mustafa eş-Şek'a, *el-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Kahire 1404/1984, s. 47-52.

MUSTAFA ERTÜRK

HÜVÂRÎ BÜ MEDYEN

(هوارى بو مدين)

(1932-1978)

Cezayir

Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin
ikinci devlet başkanı.

Resmî kayıtlara göre 23 Ağustos 1932'de (diğer kaynaklara göre 1924 veya 1925; bk. Ganiage, s. 651) Kostantine'nin doğusundaki Kalime'de (Guelma) bir çiftçi